

Poznámky k přípravě a strategii vzdělávání v informační gramotnosti

Informační vzdělávání

11. listopad 2016

Jak být dobrým lektorem?

Důležité otázky před...

- **Co vím o skupině**, která má přijít na lekci?
- **Co vím o klimatu** instituce, z níž skupina pochází (škola, firma...)?
- **Znám zaměření** školy a priority např. v ŠVP?
- **Komunikoval/a jsem předem** s „vedoucím“ dané studijní skupiny? Jaký je?
- **Znám záměry účastníků**, které je přivedly na moji lekci?
- Víím, **jak mám metodicky pracovat** s danou skupinou účastníků?
- **Znám cíl**, kterého má být prostřednictvím mé lekce v naší knihovně dosaženo?

Pedagogická východiska

- J. Piaget
- **Transmisivnost** **Konstruktivismus**
- Odklon od memorování faktů a přejímání hotových poznatků k podpoře individuálního přístupu a rozvoji klíčových kompetencí
- Základní **metodická východiska** konstruktivismu: činnostní pojetí výuky, zkušenostní učení v reálném kontextu, sebereflexe
- **Důraz na sociální rozměr** vzdělávání (utváření vlastních názorů v konfrontaci a interakci s názory ostatních)
- Kompromisní řešení pro informační vzdělávání - konstruktivistická část (aktivizace, úkol) transmisivní (výkladová část) lekce IV

Pedagogická východiska

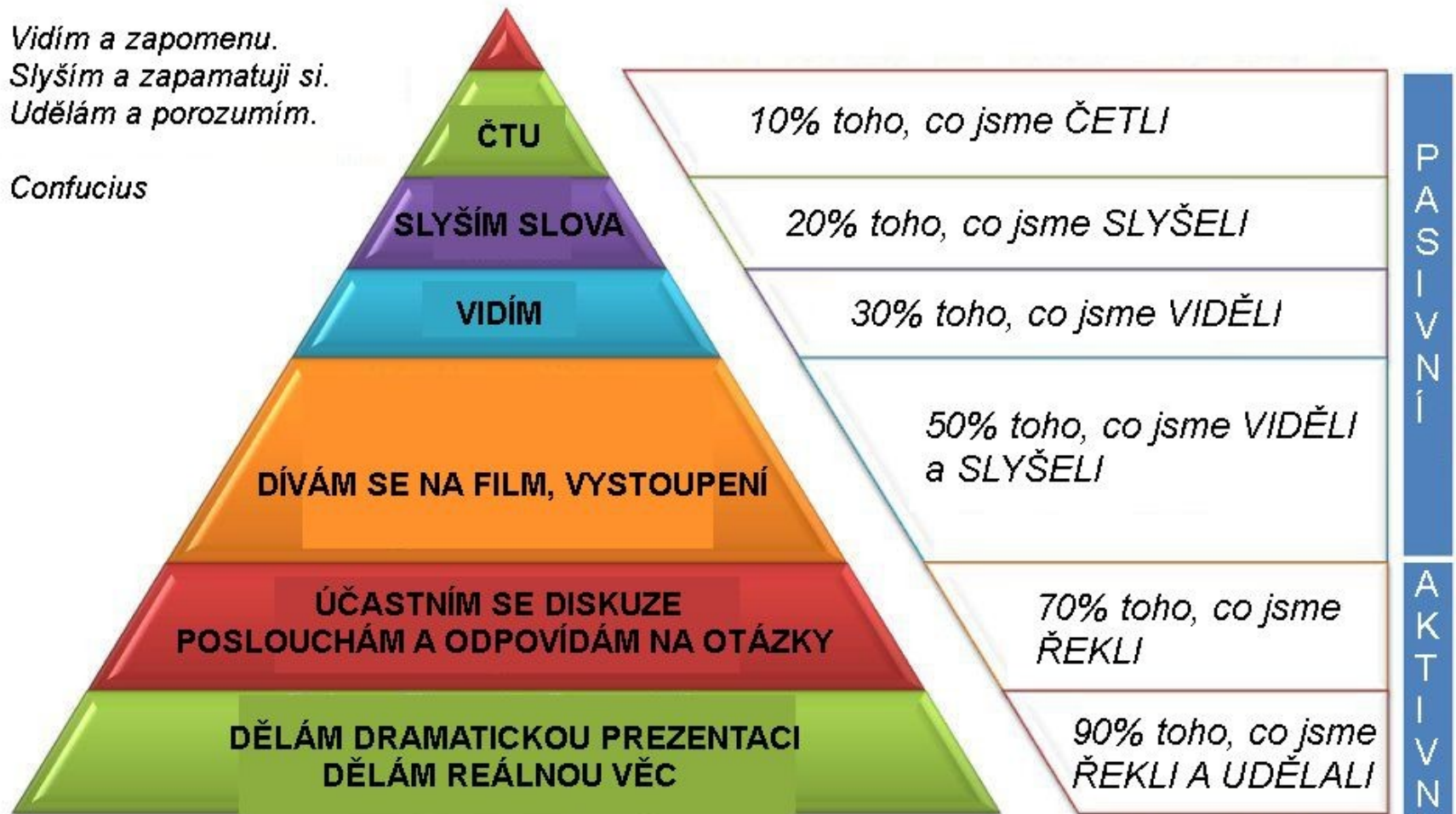
- Trend a hodnota současného vzdělávání = **učení zaměřené na studujícího / žáka (neboli vzdělávaného)**
- **Mění se role lektora (učitele) a učícího se (student, účastník kurzu)** – v poznávacích procesech vyšší míra aktivity studentů (účastníků kurzu)
- Prvky **AKTIVNÍHO UČENÍ** – viz samostatné PdF ve zdrojích k předmětu

Pyramida učení

Po 2 týdnech máme tendenci zapamatovat si:

*Vidím a zapomenu.
Slyším a zapamatuji si.
Udělám a porozumím.*

Confucius

Source: Edgar Dale (1969)

Lektor a jeho styl vedení lekce

Autoritativní

„jen příkazy a nucený řád“

- Charakteristika + typické projevy
- Následky působení stylu vedení

Demokratický

„volnost rozhodování v rámci pravidel“

- Charakteristika + typické projevy
- Následky působení stylu vedení

Permisivní

„chaos“

- Charakteristika + typické projevy
- Následky působení stylu vedení

Lektor jako facilitátor

- Je **neutrální** = nepřispívá vlastními myšlenkami, nekomentuje cizí myšlenky
- **Zodpovídá** za proces edukace
- **Navrhuje** postup a pravidla
- **Zajišťuje** to, že všichni pracují na stejném tématu, stejným způsobem a ve stejnou dobu
- **Vytváří podmínky** pro vzájemné porozumění + shrnuje dosavadní výsledky
- **Podněcuje** aktivitu studentů / účastníků lekce
- **Usměrňuje** problémové studenty
- **Dovede do cíle lekce** učební skupinu navzdory všem úskalím v komunikaci, motivaci i nedorozuměním

Motivace

Kdy a jak motivovat účastníky lekce?

- **Úvod lekce** – práce s úvodním **očekáváním**
 - Co od této lekce (od tohoto tématu) očekáváte?
 - Co byste se mohli dozvědět?
 - Co byste se mohli naučit?
- **Závěr lekce** – návrat k očekáváním, účastníci sami hodnotí a odpovídají na otázky z úvodu lekce
 - Otázka na potřebu udělat něco jinak, aby mohli získat z výuky v lekci více

Chválit, oceňovat, chválit

Důsledně oceňovat studenty za vše, co se jim daří

Zaměřit se na drobné projevy s cílem ocenit co největší část studentů studijní skupiny

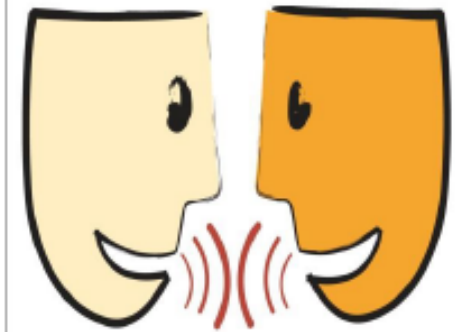
vést studenty k samostatnosti, odpovědnosti a podporovat jejich **sebedůvěru a sebeúctu**

=

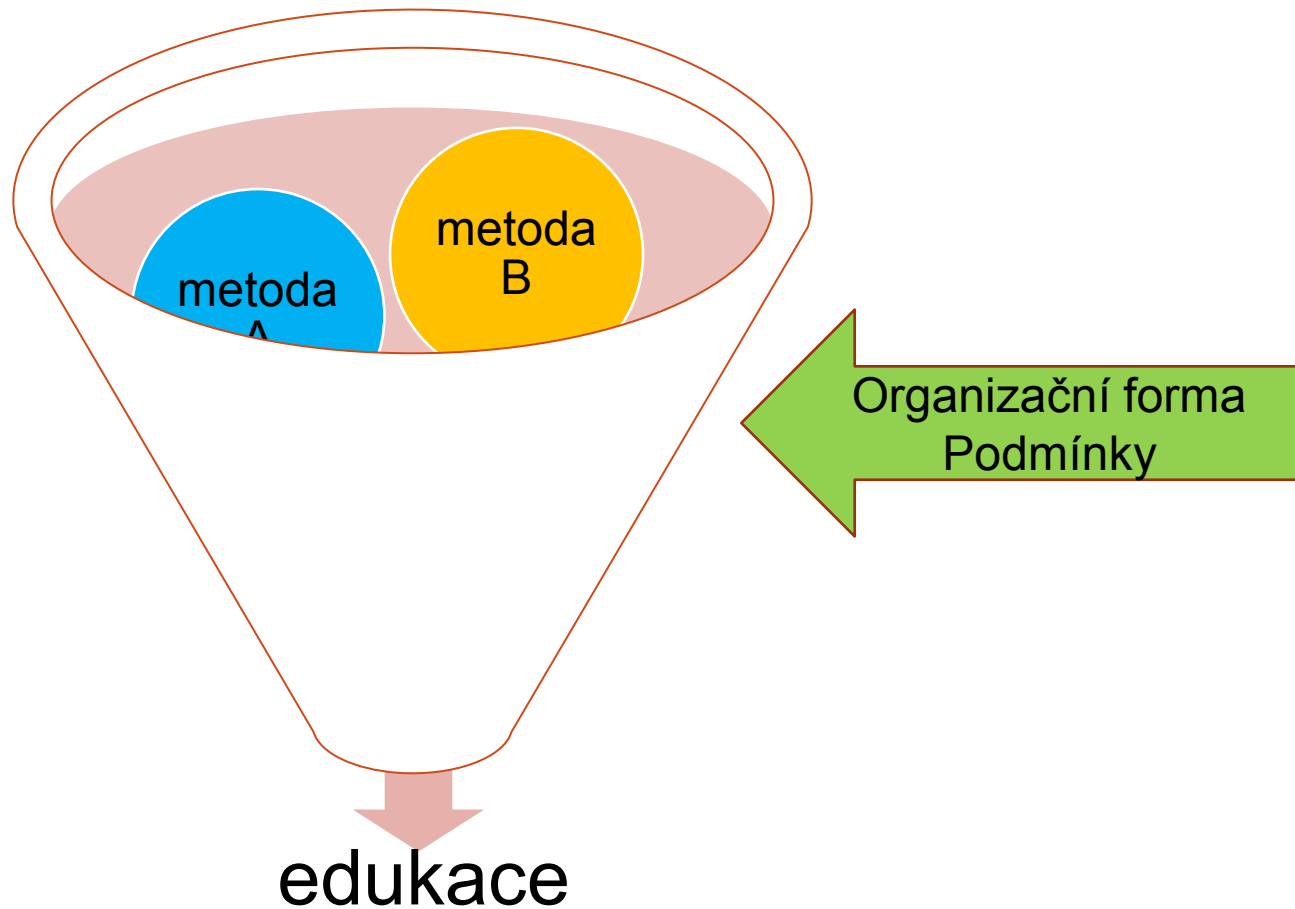
zaměřit se na jejich **kvality a silné stránky**

Sdělování zpětné vazby

- bezpečí pro otevřenost
- přátelská atmosféra
- dostatek času a prostoru
- rovnost komunikačních partnerů
- dostatek informací a znalost kontextu
- být konkrétní a specifický
- vcítit se do situace druhého
- vyjadřovat se přesně a přímo
- je-li to nutné, stát si za svým
- rozhovor ukončit v přátelském duchu
- přizpůsobit neverbální projev tomu, co říkám

Vztah forma – metoda – edukace

Pojmy

- **Organizační forma lekce**

- Frontální výuka – přednáška
- Skupinová výuka
- Seminář
- Workshop
- Webinář
- Blended learning ...

Metoda výuky v lekci:

- Vyprávění
- Dialog
- Metody kritického myšlení
- Problémové metody (zadávání problémových úkolů) ...

Formy vzdělávání v knihovnách a jak je využít k dobru věci

Přednáška

- Systematický teoretický výklad disciplíny nebo problému
- Ucelená, strukturovaná, jasná, aktuální, odpovídá náročnosti a metodologii
- NE monolog
- ANO dialog lektora se žáky/studenty
- Dialog – podmínkou je kladení otázek, diskuse, společné řešení problému
- Předpokladem kvalitní výklad lektora a řízení dialogu/umění vést dialog
- **Lektorova pedagogická i odborná erudice, zájem o studenty / účastníky kurzu, zájem o jejich učení**
- Měla by **průběžně obsahovat aktivity**

Jak „problematizovat“ výklad přednášky?

Přenést proces učení na účastníky:

- **Doplňují „bílé“ místo** v textu nebo schématu
- **Uspořádají** rozházenou strukturu (slov, vět, tvrzení...) – chaos změně v systém
- **Odhalují a opravují** úmyslnou chybu/chyby v textu, schématu, zadání úlohy apod.
- **Vyřazují ze schématu** tématu údaje, které tam nepatří...
- **Vybírají** z několika navržených řešení to správné a výběr zdůvodní
- **Odhalují princip** předloženého schématu
- **Identifikují problém** a zformulují řešení

Jak „problematizovanou“ přednášku organizovat?

- Dejte studentům /účastníkům lekce **dostatek ČASU** na přemýšlení
- Připravte **JASNÉ zadání + časový limit**
- (Zadejte jako povinné všem studentům SŠ **poznámenat si řešení**)
- Vždy **zkontrolujte řešení zadané úlohy** – např. společně, vyberte několik úloh náhodně apod.

Jak rychle získat odpověď na zadanou otázku?

- Namátkově
- Hlasováním předem připraveného zadání s možnostmi a/b/c
- Zadáním krátké písemné reflexe všem, lístky s odpověďmi studenti /účastníci lekce dají na hromádku a některý z nich je rychle přečte a odpovědi vyhodnotí a představí

Lekce / Seminář

- Forma výuky, při níž účastníci především vyvíjení **vlastní aktivitu** s cílem:
 - osvojit si či prohloubit **vědomosti**,
 - osvojit si či prohloubit **dovednosti**,
 - získat **zkušenost**
 - a nabýt také určitých **postojů**

Co se účastníci na semináři učí?

- Kritickému myšlení
- Argumentaci
- Kooperaci
- Interpretaci faktů
- Osvojení techniky řešení problémů
- Užívání jazykových prostředků přiměřeně vzhledem ke komunikační situaci
- Rozvíjení komunikačních dovedností
- Aktivní práci s ICT jako nástrojem získávání znalostí z různých oblastí

Jak lektorsky posílíme srozumitelnost naší lekce?

Jak na logickou stavbu vysvětlovaného vzdělávacího obsahu?

Role otázky ve vzdělávacím obsahu lekcí

Správná otázka má být:

- Věcně správná
- Jazykově správná
- Konkrétní
- Ne příliš obecná
- Měla by aktivizovat myšlení studentů
- Položena ve správnou chvíli
- Položena na správném místě ve sledu otázek
- Být prostředkem individuálního přístupu ke studentům
- **Měla by podněcovat studenty/účastníky k přemýšlení**

Otázka kvízová:

Jak dlouho vydrží **aktivní pozornost** účastníka lekce při souvislém výkladu?

- a.) 15-20 minut (je správně)
- b.) 30-40 minut
- c.) 50-60 minut

Otázky, které se hodí do lekcí

Co si o tom myslíte? Jaký na to máte názor?

Jak jste k tomuto názoru dospěli? Co vás k němu přivedlo?

Proč si to myslíte?

Jaké důvody vás k tomuto názoru přivedly? Proč jste si tak jisti?

Je to vždy tak? Mohlo by to být za jistých okolností jinak?

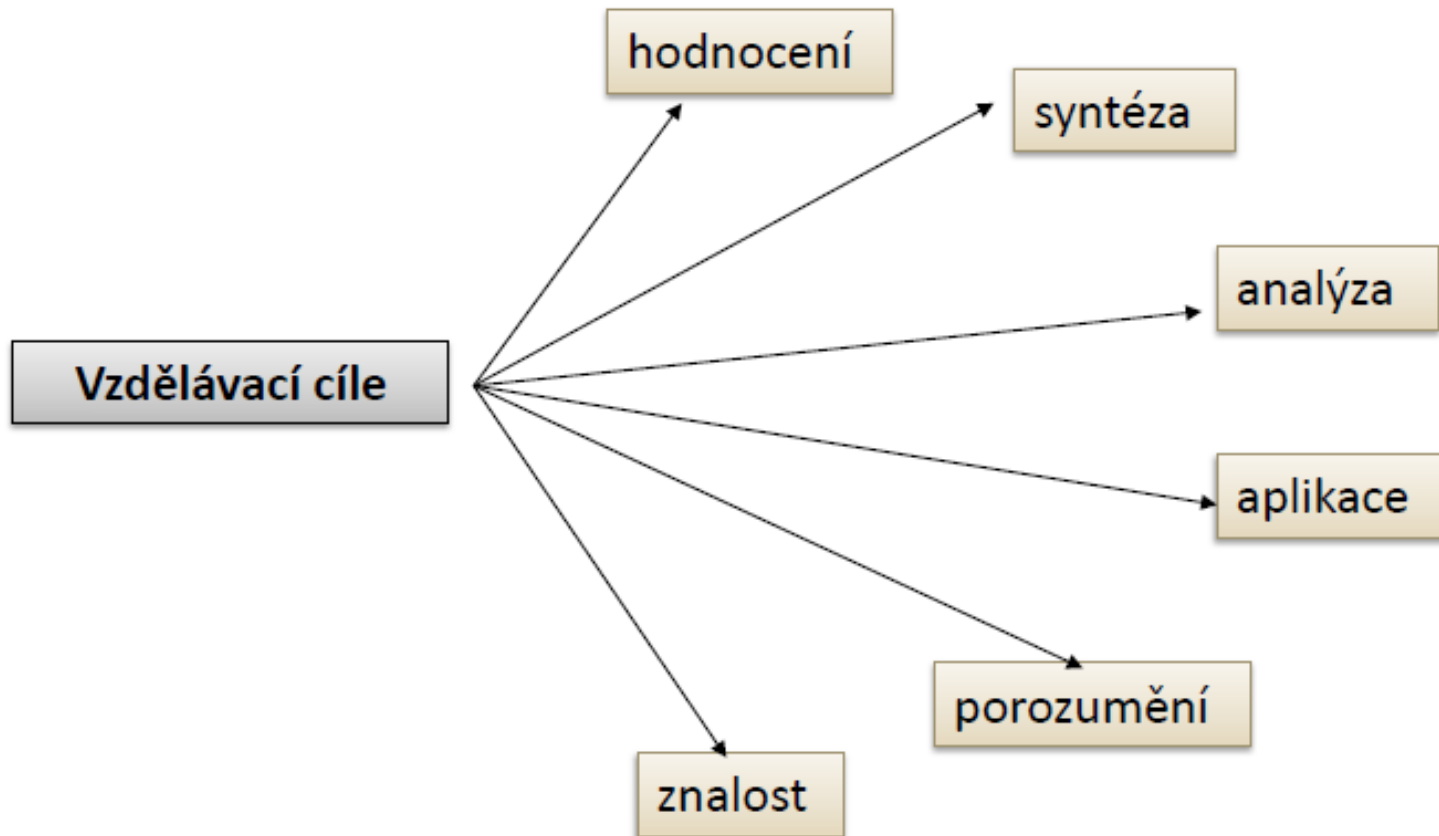
Je ještě nějaký jiný způsob, důvod, možnost?

A co když...? A co když ne...?

Kde ještě najdeme jiný příklad?

Co myslíte, že se nyní stane?

Bloomova taxonomie vzdělávacích cílů

Otázky a Bloomova taxonomie

Úrovně cílů ve vzdělávání v evaluaci lektora

Cílové kategorie	Co hodnotíme	Jak hodnotíme
Zapamatování specifických informací	reprodukcí, určení, seřazení, výběr	oceněním úplnosti, výzvou k doplnění, návratem k lepšímu seřazení, oceněním výběru důležitého
Pochopení, porozumění	vypočítat, vyjádřit vlastními slovy, ilustrovat, opravit	diskusí o správnosti a přesnosti vlastních slov, ilustrací, požadavkem zdůvodnění výpočtu, řešení, smysluplnými opravami
Aplikace	návrh řešení podle vzoru	diskusí o postupu při řešení nové situace, oceněním volby nové situace pro řešení, pochvalou, správnou a přesnou demonstrací
Analýza	rozbor na prvky s vymezením jejich významů a vztahů	oceněním přesnosti nejen rozboru, ale i zachováním posloupnosti a vztahů (známkou nebo body)
Syntéza	obecnější závěry kombinace v klasifikaci	obecný poznatek se shoduje (známka)
Hodnotící posouzení	porovná, kritizuje, zařadí do širších souvislostí, osobní názor, ocenění významu smyslu	učitel společně se žáky provádí korekturu, žáci hodnotí vzájemně své práce, diskuse

Diskuse a jak ji podpořit

Prostorové uspořádání

Otázky k rozproudění diskuse:

- Jedna otázka, kterou postupně odpoví všichni – otázka musí být **krátká!**
- Příklady otázek:
 - Jak byste tuto situaci řešil Vy?
 - Co vás osobně na tomto tématu zaujalo nejvíce?
 - Mohl by každý z vás ostatním popsat náplň své práce?

Lektor v roli „Dáblova advokáta“

Lektor nebo student píše během diskuse **poznámky na flipchart, tabuli...**

- Studenti se na poznámky odvolávají, podněcuje to jejich názory a další diskusi a účast v ní

Jak rozdělit účastníky kurzu do skupin při aktivizační výuce

- o Podle **výkonu**: homogenní nebo heterogenní
- o Podle **zájmu**: dle zájmu o určitý učební úkol
- o Podle **sociálních vztahů** (přátelé?)
- o Podle **náhody** (sedí blízko sebe, vylosováním...)

- o Každé kritérium má plusy a mínusy...pro učitele je klíčová **PŘÍPRAVNÁ FÁZE** výuky!!!

Tipy pro efektivní vzdělávání v knihovnách

Uspořádání učebny

Pravidla pro spolupráci

Využití různých forem výuky

individuální práce, aktivity ve dvojicích a skupinkách,
skupinová diskuse

Aktivizující metody

sebereflexe, hraní rolí, problémové úkoly, příklady,
kladení otázek

Uspořádání vyučovacích hodin

Práce se vzdělávacími cíli

Partnerský přístup a efektivní komunikace

Uspořádání (forma) vzdělávací lekce

Výkladové schéma

výklad

diskuse

procvičení

vyhodnocení

Tvůrčí schéma

otázka

diskuse

shrnutí

procvičení

Prožitkové schéma

zážitek

diskuse

shrnutí

teorie

Tipy pro začínající i zkušené lektory

- **Důvěřujte** svým schopnostem
- **Nebojte se dělat chyby**
- **Nebojte se přiznat chyby**
- Nikdy **neočekávejte** stoprocentní výkon
- **Radujte se** z toho, co jste (se) naučili a co pozitivního máte před sebou
- Dělejte **pozitivní** motivující gesta ve výuce (odměny)
- Vyprávějte občas **anekdoty**
- Vnešte do lekcí **emoce**
- **Plánujte** výuku
- **Ved'te si o své lektorské praxi záznamník**

Zdroje - výběr

- **ČERNÝ, Michal, Dagmar CHYTKOVÁ, Pavlína MAZÁČOVÁ a Gabriela ŠIMKOVÁ.** *Informační vzdělávání pro učitele.* Brno: Flow, 2015. ISBN 978-80-88123-07-1.
- **KASÍKOVÁ, Hana.** *Kooperativní učení, kooperativní škola.* 2. vyd. v českém jazyce. Praha: Portál, 2010, 152 s. Školství (organizace). ISBN 978-80-7367-712-1.
- **KOVÁŘOVÁ, Pavla.** *Trendy v informačním vzdělávání.* Zlín: VeRBuM, 2012. ISBN 978-80-87500-18-7.
- **PETTY, Geoffrey.** *Moderní vyučování.* 6., rozš. a přeprac. vyd. Překlad Jiří Foltýn. Praha: Portál, 2013, 562 s. ISBN 978-80-262-0367-4.
- **PRŮCHA, Jan.** *Moderní pedagogika: Věda o edukačních procesech.* 4., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál, 2009, 481 s. ISBN 978-80-7367-503-5.
- **PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ.** *Pedagogický slovník.* 4., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003, 322 s. ISBN 80-717-8772-8.
- **ZORMANOVÁ, Lucie.** *Výukové metody v pedagogice: tradiční a inovativní metody, transmisivní a konstruktivistické pojetí výuky, klasifikace výukových metod.* Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, 155 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-802-4741-000.